tatud tugevasti kindlustatud Kärkna-Valkena tsistertslaste klooster. Muist sündmusist võiks mainida, et H. 1240. a. osa võttis sõjakäigust venelaste vastu ja 1243 Riia ja Saaremaa piiskoppidega ning orduga kaitselepingu sõlmis taanlaste ja venelaste vastu (UB nr. 2725). 1245. a. olevat H., nagu arvatakse, vanadusest pimedaks jäänud ja Kärkna kloostrisse elama asunud. L. Arbusow (Geistl.) loeb ta ameti-aa.-ks 1219—47.

Nii on H. Tartu piiskopkonna asutaja, olles oma tegevuselt diplomaat, politik ja sõjamees, nagu ta vend Albertki. Kuivõrt ta eestlasi s i s e m i s e l t on püüdnud ristiusule võita, on küsitav.

UB I, nr. 62, 140, 173; Läti Henriku kroonika, välja annud A. Hansen (*Scr. rer. Liv. I*, vt. register lk. 451; Liivi riimikroonika (Livl. Reimchronik, Paderborn, 1876), r. 2069 jj.; H. H i l d e b r a n d, *Livonica* (1887), nr. 20, 21; G a d e b u s c h, Livl. Jahrbücher I (1780), 1., lk. 136 j., 142, 145, 165 j., 175, 181, 236, 238, 242; Mitt. XI, lk. 316—26 ja 358—76 (E. W i n k e l m a n n i ja F. B i e n e m a n n i artiklid); F. G. v. B u n g e, Livland die Wiege der Deutsch. Weihbischöfe (1875), lk. 27—33; A r b u s o w, Geistl., lk. 70, 270, III Nachtr., (1913), lk. 38, 245; A. v. G e r n e t, Verfassungsgeschichte d. Bisthums Dorpat (1896).

*O. S.*

**HERMANN, Karl August,** dr. phil., sünd. Võhma külas Uue-Põltsamaa v. Viljandimaal 11. IX 1851 külasepa pojana. Käis paar a. Anikvere külakoolis ja astus sealt Põltsamaa klk.-kooli, mille lõpetades omandas Tallinnas algkooli-õpetaja kutse (1869). Töötas Põltsamaal klk.-kooli õpetajana kuni 1871. a., mil asus elama Peterburi, kus suurte raskustega võideldes kooli- ja kirjatöödega ülalpidamist teenis ja ennast keskkooli lõppeksamile ette valmistas. 1873. a. asus Tartu, kus 1874. a. eksternina küpsustunnistuse omandas. 1875. a. astus Tartu ülikooli usuteaduskonda, kus aga õppimise pooleli jättis. 1878. a., valinud õppimisalaks võrdleva keeleteaduse, asus H. Leipzigi ülikooli. Siin avaldusid selgesti H.-i keeleteaduslikud anded ja juba 1880. a. omandas ta Leipzigi ülikooli juures dr. phil. kraadi, kaitstes väitekirja »Der einfache Wortstamm und die drei Lautstufen in d. estn. Sprache . . .« (Leipzig, 1880). Samal a. asus H. tagasi kodumaale, Tartusse, kus algas ta mitmekülgne kirjanduslik, seltskondlik ja politiline tegevus. Toimetas 1882—86 »Eesti Postimeest«, mille 1886. a. omandas ja »Postimehe« nime all välja andis kuni 1896. a-ni, mil leht J. Tõnissoni (vt.) kätte läks. Ühtlasi töötas H. eesti keele arendamise alal ja võttis elavalt osa muusikaelust. Alates 1889. a. oli H. pikemat aega Tartu ülikooli eesti keele lektoriks. Suri Tartus 29. XII 1908.

H.-i tegevus langeb ühte pärast C. R. Jakobsoni surma tekkinud suurte politiliste järellainetega. Kõik tolleaegsed haritumad jõud, nii ka H., olid sunnitud pühenduma õige mitmealalisele tegevusele, mis kasvatas pealiskaudset diletantismi ja süvenematust. Eriti võime seda H.-i juures tähele panna, kellel küll ka sellekohased loomupärased jooned ei puudunud. Olles õieti politilisele elule kalduvusteta, pidi ta siiski olukorra sunnil pärast Jakobsoni surma p o l i t i l i s e s t t e g e v u s e s t osa võtma, siin isegi juhiks olema, ja et tolleaegne seisukord politilises mõttes õige keeruline oli, siis ei suutnud ka H. siin kuigi suuri tulemusi saavutada. Siiski tabas ta tolleaegset politilist momenti nüüdisaja seisukohast hinnates kõige paremini, hoides ülal usku Eesti tulevikku kesk Kõrvi ja Grenzsteini vene ja Eestile kadu kuulutavat kihutustööd. Tema »Postimehel« on olulised teened eesti ühiskondliku mõtte arendamises ja teostamises. — Politilise tegevuse kõrval võttis H. elavalt osa seltskondlikust tegevusest, töötades seltsides j. t. asutustes, omandades suuremaid teeneid Eesti Üliõpilaste Seltsi ümber koonduva eesti noore akadeemilise pere kasvatamises.

Püsivamaid ja väärtuslikumaid töötulemusi on H. saavutanud filoloogilisel ja muusika alal. Otsema ja eriteadusliku hariduse omandas ju H. just keeleteaduses ja kavatseski peaasjalikult just sel põllul tööle rakenduda. Teised ülesanded tulid aga siin vahele ja jõudu mitmele poole killustades ei suutnud ta ka oma erialal pealiskaudsusest hoiduda. Ometi on meie keelekultuuri arenguloos H.-il vääriline seisukoht ja siin on ta kogu oma elutööst kõige suuremaid jälgi jätnud tulevastele põlvedele. H. polnud teadusemees, tal puudus teadusemehe põhjalikkus ja täpsus. See annab end tunda kõige pealt tema doktoriväitekirjas (vt. ülal), kus teaduslikkude tõdede põhjendus ja väljendus on pinnapealne ning algeline ja uute mõtete käsitlus tundub laenatud (vrdl. H.-i ülalnimetatud tööd dr. Mihkel Veske »Eesti keele healte õpetusega« — 1879). Sama puudus on ilmne tema »Eesti keele grammatikas« (1884), kus tehtud rohkesti vigu keele-ajaloolistes küsimustes ja keele praeguse olemuse teaduslikus kindlaksmääramises. Viimane töö on aga oma puudustest hoolimata rajava tähendusega eesti keele süstematiseerimisloos ning oskussõnastikulises suhtes, ja on õieti esimene täielik eestikeelne eesti keele vormiõpetus. 1896. a. ilmunud »Eesti keele Lause-õpetus« on ulatuselt ja käsitluselt eelmisest tööst nõrgem